

Антикорупционни критерии за оценка на качеството на дейността на съдебната система

Милка Йосифова*

Резюме: Според проучване на Евробарометър съществува широк обществен консенсус, че трябва да се действа решително, бързо и неотложно срещу корупцията и организираната престъпност, за да може да се осъществи реформата в съдебната система. За България това продължава да бъде голям проблем, който в продължение на 26 демократични години всички правителства и депутати „решават“ с писмени документи, които изобилстват с текстове за участие и контрол на гражданското общество, за наличието на политическа воля, но осъдените са единици, а над прокуратурата е „само Господ“.

Нормативната уредба има вратички, съдебната практика не следва единни принципи, липсват критерии за контрол и механизъм за оценка на дейността на магистратите и МВР – под мантрата на тяхната независимост. **Независима съдебна система ДА, но отговорна за своите действия и решения!** Един от основните принципи на демокрацията е носене на отговорност от всеки субект за неговите действия, бездействия, решения и нанесени щети, особено когато за тях получава възнаграждение от държавния бюджет. Промяната в кон-

ституцията е само една брънка от веригата, която може да въведе прозрачен рег в дейността на ВСС. Остава за решение на по-съществения въпрос да се въведат критерии и механизми за оценка на качеството на работата на отделния магистрат, което да е обвързано с носене на професионална отговорност. Това е така, защото съотношението на съдебните служители към населението на България е едно от най-високите за страните от Източна Европа; съотношението на брутната заплата на съдиите към брутната средна заплата в България също е едно от най-високите и е на второ място след това в Румъния.

Водени от принципа „носене на отговорност“, **в настоящата статия предлагаме модел на критерии, характеризиращи механизма за оценка на професионалните качества на магистратите.**

Цел – определяне критерии за оценка качеството на дейността на съдебната система, чийто механизъм да влияе върху професионалното развитие на магистратите.

Обект – системите за действие на съдебната система.

Предмет – оценка на възможностите на критериите за носене на професионална отговорност от магистратите към съдебната система и обществото, които да доведат до постигане на ефективност и минимизиране на щетите за държавния бюджет от действия, бездействия и техни решения.

* Милка Йосифова е доктор, хоноруван преподавател в катедра „Национална и регионална сигурност“ на УНСС; e-mail: milkajo@abv.bg

Ключови думи: корупция, съдебна система, критерии, оценка, контрол, стратегии, Европейска комисия.

JEL: D80.

Висшият съдебен съвет (ВСС) разполага с широки правомощия за управление и организиране на българската съдебна система. Въпреки някои важни стъпки за реформа на управлението си, „ВСС не се възприема масово като автономен и независим орган, който е в състояние ефективно да защитава независимостта на съдебната система спрямо изпълнителната и законодателната власт“.

Работата на ВСС продължи да бъде предмет на полемика, с множество случаи на нередности. Освен това, с течение на времето, между ВСС и неговия Граждански съвет, създаден, за да представлява гражданското общество, се настани атмосфера на напрежение поради твърдения от страна на представителите на гражданското общество, че техните гледни точки не се вземат предвид по подходящ начин¹.

1. Контролът – правила, които ЕК очаква от България

Прилагането на научното познание за управление и организация на практическата платформа винаги в различна степен се уповава на механизмите за контрол. Най-слабото звено в борбата с корупцията е липсата на ефективни и прозрачни мерки за контрол, отговорност и санкции.

Контролът не може да се отъждествява с проверката, която има за цел да установи дали е отклонение от установени правила и норми за даден субект или група от субекти и те да бъдат санкционирани. Контролът е непрекъснат и последователен процес, който трябва да включва въз-

можности за бързо и безпристрастно разследване, разследване, за постигане, преговоряване, отстраняване, ограничаване на нарушения и задължително предвидени санкции за всички участници.

Предмет на контрола е механизмът за действие на системите и субектите, а обект на контрола са самите механизми на системите.

Съвременната характеристика на контрола е контрол преди събитието, а не действия след него. Така формулирана, тази теза за контрола се покрива с научното разбиране за превенция на корупцията. Превенцията води началото си от латински език и е с превод „преди да дойде“, което с времето е придобило популярно значение „**действам преди да се е случило**“.

Въпреки тази прилика, контролът съществено се различава от превенцията на корупцията по неговите основни форми на действие. Критерий за тяхното определяне е времето, в което се намират контролните системи или самите обекти на контрол. **Контролът се осъществява в следните три форми**, представени на фигура 1.

Често се признава, че в България контролът изисква вторичен контрол, а той – нов контрол, а върху него – друг контрол, и така – до безкрайност, поради липсата на предвидени адекватни санкции и процедури за установяване на този корупционно вкоренен се феномен в контролните органи. Това е така поради създадените в нормативната уредба на всяка институция с контролни функции множество възможности за чиновническа дискреция – правото на преценка.

Това твърдение може да бъде подкрепено чрез няколко факта, формулирани въпросително: Колко на брой са антикорупционните органи? Колко е техният числен състав? Какви са техните бюджети? Какви са техните резултати? Каква е тяхната ефективност? Каква е оценката от приложението на законодателството? Колко са осъдените?

¹ Технически доклад на Европейската комисия по Механизма за сътрудничество и проверка за България от 2015 г.

предварителен - проявява се като предварителна подготовка на процеси при спазване на подходящи условия за тяхното протичане и с най-висок ефект за профилактичност и превенция;

текущ - осъществява се едновременно с дейността по последователността на процесите, операциите и различното поведение на системите в средата на текущата работа;

последващ - контрол след събитието, след като вече процесите са завършени и резултатите са налице, независимо от техния положителен или негативен ефект.

Фигура. 1. Основни форми на контрол

Отговорът се съдържа в **написаните и приети повече от 280 стратегии**. Стратегии във всички области, все с добри намерения, с афиширана политическа воля, с огромни бюджетни разходи, с латентна прозрачност и липса на регламент за носене на отговорност за непостигнатите цели, залежали в тях.

Такъв пример може да бъде въвеждането на електронното управление, което се възприема от Европейската комисия като един от най-успешните механизми срещу корупцията. От края на XX век датира инициативата за въвеждане на е-управление в България, а на хартиен носител е официализирано с Решение № 866 от 28.12.2002 г. на МС, с което се приема *Стратегия за електронно правителство и за създаване на Междуведомствен съвет за координиране на дейностите по подобряване на административното обслужване и изграждане на електронно правителство (е-правителство)*.

През 2014 г. се установи, че въведените системи от отделните министерства, включително и съдебната система и агенции, нямат оперативна съвместимост за обмен на информация, с което са нарушени изискванията на чл. 43 от Закона за електронно управление (ЗЕУ), който изисква не само обмен на вътрешни електронни административни услуги между административните органи, но и интеграция на националните информационни системи с тези на дър-

жавите – членки на ЕС, с цел създаване на възможност за предоставяне на трансгранични електронни административни услуги.

Докакто в България този процес продължава все още, то **Естония успя за 2 (две) години да въведе електронното управление срещу 30 млн. щ. д. или около 42 млн. лв., включително и електронното гласуване, като 70% от сумата е заплатена за хардуер**. До 2013 г. от българската научна мисъл са усвоени 16 537 хил. лв. само за научни изследвания как трябва да се въведе е-управление. Разходите за въвеждане на самото е-управление е трудно да се посочат поради липсата на официални данни от всяко едно правителство до момента. За този резултат няма отговорни, няма виновни, няма разследвани, няма обвинени и съответно няма осъдени от българската независима съдебна система.

Същата система, която възприема, че няма виновни за ниския жизнен стандарт, за безконечния преход, за разрухата на селското стопанство, промишлеността, образованието, за фалитите на банките и техните привилегии, за разцвета на монополите, за високия процент младежка безработица, за безгрижието към здравето на хората и качеството на храните, за купуването на гласове и манипулирането на изборните протоколи и т.н., и т.н., за това, че България четвърт век продължава да се обезлюдява, че е на 75-о място по свобода на словото от изследвани 199 страни съ-

гласно годишен доклад на Фрийдъм Хаус” от 30 април 2015 година!...

Икономическата свобода в България намалява и страната ни се нарежда на 42-о място (7.33 точки от максималните 10 точки) от 157 държави, включени в годишния доклад за 2015 г., изготвен от канадския институт „Фрейдър“. През предшестващата година България е поставена на 39-о място (7.38 точки). Спрямо държавите от ЕС резултатът поставя страната на 15-о място при среден резултат за съюза малко по-висок от 7.36 точки. Мястото на България е обусловено от оценката на икономическата свобода по следните показатели: Размер на правителството – 6.88 точки; Съдебна система и право на собственост – 4.93 точки; Достъп до сигурни и стабилни пари – 9.43 точки; Свобода на международната търговия – 7.62 точки и Регулиране на кредитите, труда и бизнеса – 7.80 точки.

Икономическата свобода измерва свободния избор, конкурентните пазари, сигурността на частната собственост, принципите на правата държави, корупцията, които са в основата на един по-висок стандарт на живота и просперитет на населението – резултат, който пък се очаква с приемането на всеки нов държавен бюджет и планирани реформи в съдебната система.

2. Въздействие на Механизма за сътрудничество и проверка на ЕК за постигане на реформи в съдебната система и в борбата срещу корупцията

Механизмът за сътрудничество и проверка (МСП) е създаден на основата на постигнато съгласие между ЕС и България по отношение на необходимостта от допълнителни усилия, за да се преодолеят слабостите в съдебната система, борбата с корупцията и организираната престъпност. Вече девет години МСП проследява напредъка, постигнат от страната ни като членка на ЕС, и как се изпълняват дадените целенасочени

специфични препоръки, които имат за цел да насърчат реформите за въздействие върху техните темпове и мащаби.

През всичките тези години Европейската комисия непрекъснато „алармира“, че липсват убедителни практически сигнали за стабилна платформа за действие срещу корупцията, за осъществяване на реформи в съдебната система и в борбата с организираната престъпност. Системата за разпределение на делата на случаен принцип продължава да буди съмнение в гаранциите, че е сигурна, въпреки допусканата възможност да се следи централно и публично разпределението на някои дела от голям обществен интерес. ЕК определя, че тези проблеми не са били забелязани от ВСС и „най-вероятно репутацията на съдебната власт в България ще продължи да бъде уронвана до въвеждането на напълно сигурна система“.

Стратегиите за реформи на съдебната система също са наблюдаван показател по МСП. Министерството на правосъдието предприема първоначално мерки чрез пътна карта да изпълни препоръките от доклада за 2014 г. и Стратегията за превенция и борба с корупцията в съдебната система. Целите на стратегията са осигуряване на добро управление на съдебните органи и подобряване на аспектите, свързани с човешките ресурси, а в по-широк план – модернизиране на наказателноправната политика и подобряване на защитата на основните права.

Изпреварвайки приемането на Стратегията, през ноември 2014 г. главният прокурор също прави нови предложения за децентрализация на прокуратурата и предоставяне на допълнителни гаранции за ненамеса в работата на прокурорите.

Една година по-късно тези стратегически документи не успяват да променят общественото мнение по отношение на прозрачността, върховенството на закона и децентрализация на прокуратурата.

ВСС мъчително продължава дейността по методиката за оценка на натови-

реността на магистратите и съдебните органи. Една от целите е да се установят правила за измерване и разпределение на натовареността, която правилно се приема за една от съществениите причини за неефикасност на системата.

Първата стъпка в правилната посока е поставена, ако започне да действа Методиката за оценка на натовареността на магистратите и съдебните органи в обозримо бъдеще. Методиката ще представлява и подходяща основа за оценка на натовареността на съдилищата и оправдано основание някои от тях да се закрият, като обслужването на гражданите се извършва с „мобилни съдилища“, а ресурсите и кадрите се насочат към други свръхнатоварени съдилища.

Новият доклад на ЕК отчита тежък провал на ВСС като основен фактор за несполучването на съдебната реформа от 2007 до 2015 година.² Във всеки пореден доклад ЕК идентифицира нови проблеми и повтаря старите – нерешени, като:

- Липса на прозрачност при кадруването в съдебната система;
- Липса на качества на някои от назначените;
- Липса на последователност и на ясни стандарти за наличието на голям процент съдебни решения, отменени на втора и трета инстанция или от Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ);
- Липса на ефективно изпълнение на съдебните решения по отношение на осъдените престъпници, които успяват да се изплъзнат от правосъдието и да се укрият;
- Липса на убеденост, че използването на електронното наблюдение дава резултати;
- Съмнения за случайното разпределение на делата;
- Засилени съмнения в липсата на независимост на съдебната система;
- Поводите за съдийските бунтове пред Съдебната палата;

- Липса на задълбочен анализ на причините за създадените/допуснатите комфортни условия за действие на „гнилите ябълки“;
- Липса на подход за достатъчно използване на оценките на риска и мониторинга;
- Липса на централизирана структура, на общи цели показатели поради използването на подхода „на парче“;
- Вedomствениите инспекторати действат по некоординиран начин, с големи пропуски и с ниска резултатност;
- „Извършваните анализи на риска от (БОРКОР), не изглежда да са постигнали резултати, пропорционални на направените разходи, като източник единствено на аналитичен принос³.”
- В повечето случаи превантивните мерки са в своя начален стадий на развитие и „по всичко личи, че не съществува структура за обмен на най-добри практики или за популяризиране на постигнатите успехи“.

Съществено признание на ЕК към българските власти е относно приемането на Стратегията за съдебната реформа, а през 2016 година се очаква признание за промените в Конституцията и в съдебните нормативни актове, ако обаче те възпроизведат реални действия, за което трябва контрол, разследване, професионализъм за събиране на годни доказателства и най-важното – носене на лична отговорност на всички нива.

3. Оценка ефективността на стратегиите за борбата с корупцията

Корупцията продължава да бъде предизвикателство за Европа според първия по рода си доклад на ЕК, публикуван през 2014 година. Проучването на *Евробарометър* показва, че 76% от европейците смятат, че корупцията е широко разпространена, 56% – че равнището ѝ в тяхната страна е нараснало, и 8% твърдят, че са имали личен опит или са били свидетели на корупция⁴.

² <http://www.snews.bg/bg/statiya/raznischtiha-visshiya-sadeben-savet-v-noviya-doklad-na-ek:59136>

³ <http://www.bta.bg/bg/c/OT/id/1002962>

⁴ <http://www.economy.bg/world/view/12087/EK-Korupciyata>

84% от българите са на мнение, че корупцията е широко разпространена, антикорупционните институции са под политически натиск; въпреки че корупцията е национален приоритет от много дълго време, липсват въведени на национално и локално ниво на санкции при корупционни практики.

Едно от добрите сътрудничества на родните служби в противодействие на корупцията и борбата с измамите е с Европейската служба за борба с измамите (OLAF). Шефът на тази институция Джовани Кеслер на форум в България през 2015 г. заявява, че *„не става дума за антикорупционни мерки, а за добре работещи административни закони ... и преди да говорите за орган и характеристики на органа, трябва да имате стратегия, в която да има три задължителни точки⁵: 1. санкции; 2. откриване; 3. превенция.*

В борбата с корупцията българските правителства винаги са предприемали като **основна и първа стъпка приемането на стратегии и създаването на държавни органи** за противодействие на корупцията, реформи в съдебната система и организираната престъпност. **Липсва втората стъпка**, която ни препоръчва Кеслер, **да ги осъществим чрез трите точки**. Съществува проблем, който най-ярко се откроява, е свързан с възможностите, квалификацията и неподкупността на органите, призвани да **откриват** правонарушенията и техните извършители.

Втората точка обхваща **прилагането и налагането на санкции безпристрастно, справедливо и обективно**. Когато сработят първите две точки, може да се приеме, че има възможност за превенция.

Целесъобразно е превенцията да бъде свързана с оценка на ефективността на стратегиите за реформа на съдебната система и борбата с корупцията, които са неразривно свързани и диалектически обвърза-

ни обратно пропорционално – като характеристики, изразени чрез следната формула:

$$K > C1 \text{ или } K < C2, \quad (1)$$

където:

K е нивото на корупция;

C1 – слаба, нереструктурирана съдебна система, неносеща отговорност за своите решения;

C2 – силна, ефективна съдебна система, носеща обвързана отговорност за своите действия и решения.

В своя доклад по Механизма за сътрудничество и проверка от 27 януари 2016 г. Европейската комисия оценява състоянието на процеса на реформи в съдебната система по независимост, отчетност и етика на съдебната власт. Разчита се на измененията на нормативната уреда в Наказателния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс, поспециално с оглед отстраняване на проблемите, водещи до забавяне на наказателните производства и улесняване на наказателното преследване на корупционните престъпления. Основният определящ фактор за качеството и ефективността на съдебната система трябва да бъде степента, в която правосъдието се осигурява от тази система като едно цяло, зависимо от оценката:

- дали гражданите могат да разчитат на правосъдната система, за да получат справедливо обезщетение;
- дали извършителите на престъпления се преследват ефективно;
- дали правосъдието се раздава в съответствие със законодателството.

Методиката за оценка на натовареността и включването в антикорупционните стратегии, както и критерии за оценка на качеството на работа на магистратите биха могли да осигурят положителни резултати и постигане на превенция. Без тези критерии всяка приета до сега стратегия се признава, че не е постигнала обявената и декларирана цел по посочените вече причини.

Интегрираната стратегия за превенция и противодействие на корупцията и

prodyzhava-da-byde-predizvikatelstvo-za-Evropa

⁵ <http://www.monitor.bg/a/view/30254>

организираната престъпност от 2010 г., действала до 2015 г., Европейската комисия също я оценява като частично изпълнена и значително остаряла, за да създаде очаквания антикорупционен ефект със своето предназначение. На стратегията се възлагаха особени надежди да изкорени корупцията в България, което е основно условие на няколко държави – членки на ЕС, за да дадат своя глас за приемане на страната ни в Шенгенското пространство.

Изготвянето и приемането през 2015 г. на нова антикорупционна стратегия (*Национална стратегия за превенция и противодействие на корупцията в Република България 2015-2020 година*) е предвидено като мярка в Програмата на правителството за стабилно развитие на България за периода 2014-2018 г., както и подобрената версия за периода 2015-2020 г., са изрично подчертани в Доклада на ЕК за напредъка на България по МСП от януари 2015 г. като положително действие.

Настоящата стратегия не предлага изчерпателен каталог от мерки за противодействие на корупцията. Подходът в стратегията е различен – тя се фокусира върху онези ключови мерки, прилагането на които може да има по-решителен антикорупционен ефект. Водещ приоритет е противодействието на корупцията по високите етажи на властта (т.е. кръгът от лица, попадащи в обхвата на действащия Закон за публичност на имуществото на лица, заемачи висши държавни и други длъжности).

Акцент в стратегията е предложената реформа на институционалната рамка в областта на превенцията и противодействието на корупцията, насочена към по-голяма ефективност и по-добра координация между съществуващите органи и звена. В същото време е отчетена необходимостта от ангажирането на независими, компетентни и почтени личности в антикорупционните институции, без които никоя институционална система не би могла да гарантира сама по себе си необходимата ефективност.

Както всяка антикорупционна стратегия, така и новоприетата съдържа изрична мярка определена като: **Приоритет 4: „Превенция и противодействие на корупцията в съдебната власт, МВР и контролните органи“.**

Включването на контролните органи като структура, подложена на изключителни корупционни възможности наравно със служителите на МВР и съдебните магистрати, е съществено положителен сигнал, че проблемът е ясно и прозрачно назован.

Следващата положителна стойност на този приоритет е включването на „санкционни мерки“ за превенция и противодействие на корупцията при организационните и функционалните задължения, което е в основата на търсенето и на наказателна отговорност на субектите. Тези органи са призвани да гарантират върховенството на закона и спазването на правата на гражданите, които по-късно ще бъдат използвани за извеждане на антикорупционни критерии за оценка на качеството на дейността на съдебната система, изхождайки от естеството на техните правомощия да: **разкриват; разследват; наказват корупционните престъпления; да бъдат безкомпромисни.**

Високата отговорност, която тези органи са приели и са се съгласили да постигнат – с цел да променят възприетията на гражданите, е с факти да ги убедят в съществуващата държавност и в доверие към институциите.

Ако се сравнят мерките в стратегията и препоръките на шефа на OLAF Джовани Кеслер по отношение на съдебната система, критериите, според автора на настоящата статия, трябва да са критериите: **разкриват всеобхватно; разследват независимо; наказват безпристрастно; носят отговорност.**

Изгубено доверие трудно се гради срещу вече наложило се чувство за несправедливост, неравенство и ненаказуемост на виновните, а, от друга страна, осъдените да

имат възможност да се укриват от изтърпяване на присъда. Това мотивира към незачитане на правовия ред, на демократичните принципи, обезценява човешкия живот и поражда чувството, че за богатите няма закони, а за властващите – отговорност, което съответно насажда омраза, агресия и желание за раздаване на правосъдие.

В това отношение са наложителни решителни мерки, насочени към противодействие на корупцията:

- **създаване на действащи контролни механизми за установяване и санкциониране на корупционно поведение от страна на служители на МВР и на магистрати;**
- **повишаване на информираността и общественото доверие в органите на полицията и съдебната власт;**
- **засилване на гражданския контрол, като се създават условия за активно участие на гражданите в предотвратяването и разкриването на корупционни практики в системата на МВР и в съдебната власт;**
- **осигуряване на условия за по-голяма прозрачност в дейността на правораздавателните органи.**

Особено важно е да бъдат предприети и целенасочени мерки за противодействие на корупцията в контролните органи на ГКПП като гранична полиция, митница по дейности, свързани пътни такси и разрешителни, ветеринарен контрол, както и в Агенция „Митници“, Националната агенция по приходите, Държавната автомобилна администрация, Българската агенция за безопасност на храните, в здравните заведения, антикорупционните държавни органи и др. С оглед на спецификите на дейността им, е целесъобразно да бъдат разработени отделни планове за превенция и противодействие на корупцията.

4. Целеполагащи стратегии за реформи в съдебната система

Според проучване на 1011 респонденти, направено в периода 30 януари-5 февруари

2015 г., проведено от „Галъп Интернешънъл Болкан“, най-високо е нивото на корупцията в съда и прокуратурата. 41,5% от анкетиранияте дават оценка „Слаб 2“ на българското законодателство, предоставящо множество възможности и вратички да се заобикалят отделни правни норми или да не се прилагат, така че да няма осъдени за причинена смърт, подкуп, корупция, документни измами, кражби и т.н., и т.н.

17,5% от анкетиранияте са посочили, че биха потърсили съдействие от Европейския съд по правата на човека в Страсбург, което подсказва, че българинът се позовава на външни авторитети, а доверието към вътрешните е все по-слабо. 67% от българите не вярват, че през тази година може да се направи по-решителна крачка в борбата с корупцията в полицията и съдебната система.

Във всяка правителствена антикорупционна стратегия се съдържа раздел от мерки срещу корупцията и реформи в съдебната система. Въпреки това, в политиката на съдебната система се наблюдава двуплосков подход на независимост и надпревара за приемане на свои стратегии, планове и мерки, които не се различават коренно от националните по своята същност. Характерно е, че в тях липсват предвидени персонални санкции за носене на отговорност – дисциплинарна, материална, за щетите на държавния бюджет от субектите за тяхното неизпълнение, или непостигната ефективна резултатност срещу корупцията.

Ето някои от тези документи на съдебната система:

През 2014 г. Народното събрание приема целенасочена Стратегия за реформа на съдебната система; през 2013 г. ВСС приема Стратегия за превенция и противодействие на корупцията в съдебната система; през 2010 г. Стратегия за продължаване реформите на съдебната система в условията на пълноправно членство в Европейския съюз; през 2008 г. Стратегия за превенция

и борба с корупцията в съдебната система; през 2006 г. Стратегия за превенция и борба с корупцията в съдебната система; през 2001 г. Стратегия за реформа на българската съдебна система.

Въпреки че прокуратурата е в състава на съдебната система и в изброените стратегии се разглеждат детайлно целите и реформите и на прокуратурата, тя винаги е проявявала чувство за самостоятелност и отделеност, което се потвърждава от приетите собствени стратегии: *Стратегия за развитие на прокуратурата 2007-2009 г.; Стратегия за развитие на прокуратурата 2010 г.*

Освен тях тук се включват още: Разследване на корупцията в съдебната система от специализирано звено за противодействие на корупцията; Засилен контрол чрез анализ и проверки на декларациите за конфликт на интереси и за имуществено състояние на магистратите; Действащи системи за проверка на почтеността (интегритета) на служителите в тези структури, както и ефективните методологии за оценка на риска от корупционно поведение, за прилагането на които ясна отговорност да носят съответните ръководители; Въвеждане на ротация на служителите, работещи на рискови за корупцията места, както и разширяване на мандатните длъжности; Утвърждаване на задължение за връщане на получените при напускане на службата обезщетения от служители, осъдени за корупция; Разработване и прилагане на план за ограничаване на корупцията в органите на МВР; Разработване и прилагане на планове за превенция и противодействие на корупцията на съответните контролни органи.

За да се определят приликите и разликите на всяка една стратегия и дейност, свързани с реформите и мерките за превенция на корупцията в съдебната система, и в частност – в прокуратурата, е подходящо да обърнем поглед към историческото минало и да се спрем на **Стратегията за**

реформа на българската съдебна система от 2001 г. като ключова основа, която единствено е предшествана от задълбочен анализ – без изключения, напълно актуален и към днешния момент.

Начало на демократичните реформи в България се поставя с приетата нова Конституция на Република България през 1991 година. 39 народни представители от 7-то Велико народно събрание отказват обаче да положат своите подписи под нея поради несъгласие с различни приети конституционни норми. Тази позиция от дистанцията на времето може да бъде оценена като мъдър и прозорлив поглед в бъдещето – за това, което ще доведе и произведе Конституцията. Въпреки многократно извършваните промени в нея (шест на брой с последното през 2015 г.) от почти всяко Народно събрание и тълкувателните решения на конституционните съдии, обществото не приема, че е постигнат желаният резултат за справедливи решения, водени единствено от върховенството на закона. Остава надеждата за ново Велико народно събрание, за свикването на което проблясват отделни светлини, но не и общо желание.

Съгласно действащата Конституция, съдебната власт е една от трите независими власти на държавата, което е отражение на прокламирания в чл. 8-и принцип за разделение на властите. Смисълът на този принцип е посочен още от **Монтескьо** в неговия труд „За духа на законите”: **“Няма свобода, ако съдебната власт не е отделена от законодателната и изпълнителната власт. Ако тя се слее със законодателната власт, властта върху живота и свободата на гражданина ще бъде произволна, защото съдията ще бъде и законодател. Ако пък тя се слее с изпълнителната власт, тогава съдията може да се превърне в потисник”**.

Двадесет и четири години по-късно мнението на обществото е коренно различно по отношение на прокламираните конституционни принципи, антикорупционните

стратегически мерки и функционалните отговорности на структурите, че имат намерение да се откажат от неограничените възможности на статуквото. Гражданското общество е незряло и раздвоено за решаване на сложните корупционни проблеми, за които се изискват прости и обикновени механизми и способности за действие, базирани на неоспорими критерии, необвързани със субективно мнение и влияние.

5. Независимост и отговорност – критерии за оценка

През 2014 г. Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург от образувани общо 36 дела се е произнесъл срещу България в 17 от тях⁶. Присъдените обезщетения и разноски по съдебните производства са изплатени от държавния бюджет с решение на Министерския съвет в размер общо на **137 068** евро и **22 818** лева. Съдът в Страсбург е установил нарушаване на основни права според Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи като правото на живот, справедлив съдебен процес, както и защита на собствеността и от дискриминация, подробно описани в **Приложение към статията**.

Равносметката на съда за периода 2000-2015 г. е един осъден депутат от ДПС и един шуменски прокурор, влезли в затвора за корупция, от всички водени у нас „знакови“ дела. Образованите „шумни“ досъдебни производства за престъпления по служба, за търговия с влияние, за подкуп с белязани банкноти, някои от тях с гриф „дела с висок обществен интерес“ или „дела от списъка на ЕС“ продължават да са белег за способността, ефективността и етичните ценности на кадрите на съдебната система, МВР, ДАНС и другите антикорупционни органи.

⁶ Бюлетин с каталог от решения на ЕСПЧ по дела срещу България за 2014 г. на Министерството на правосъдието, http://offnews.bg/news/Temida_18762/Balgariia-osadeno-po-17-dela-v-Evropejskii-sad-za-2014-godina_466712.html

Прокуратурата е уникален орган, който трябва да упражнява надзор за законност както върху дейността на изпълнителната власт, така и да защитава човешките права на гражданите. Един поглед назад за последните 15 години – магистратите запиха исторически постижения по „високите етажи“, като например:

- 4 съдебни дела и 4 оправдателни присъди за един кмет, който победоносно заявява: *„Аз съм единственият доказано некорумпиран политик“*;
- Срещу един министър стартираха три процеса за галавери и един за подкуп от 20 000 лева, които завършиха с осъдителна присъда не за обвиняемия, а за прокуратурата – на стойност от 15 хиляди лева, за предизвиканите тревоги на оправдания бивш министър;
- Прокуратурата премери сили с още един министър в продължение на 12 години напразно разследване, след което съдът постанови, че няма нарушение на закона и той *„изключително добросъвестно и законнообразно е изпълнявал функциите си“*;
- Бивш министър на труда и социалната политика през отминалата 2015 г. също беше оправдана по повдигнатото от прокуратурата обвинение за престъпления по служба и длъжностно присвояване за 19 млн. лв през 2010 година. Оправдани са и другите петима подсъдими;
- Пет години протакане за седем загубени секретни документа срещу един премиер, с три пъти внасяно обвинение в съда от прокуратурата и трите пъти връщано от съдиите с мотив, че *„обвинението било неясно“*;
- За 43 432 лв за злоупотреби с ремонт в дом за бежанци прокуратурата повдигна обвинение срещу бивш шеф на Агенцията за бежанците и негов подчинен, за което съдът реши, че обвинението е *„логически неиздържано и противоречиво“*.

⁷ <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4998893>

Анализирайки тези случаи, които са **една минимална статистическа извадка от действителността на съдебната ни система, глобално се открояват два аспекта:**

Първо – липсва конкретно предвидена норма за търсене на отговорност от магистратите по цялата верига на производствата за нанесените щети на държавния бюджет от осъдителните решения на Европейския съд в Страсбург.

Второ – грешното разбиране на понятието „независими“. Независими магистрати „ДА“ но това не означава, че те не трябва да носят отговорност за своите действия, бездействия, повдигнати обвинения и съдебни решения.

Проблемът е видимо ясен още с приемане на действащата Конституция на Република България, а това са нейните „плодове“ и „достигания“, които един посланик на държава от ЕС в България нарече „гнилите ябълки в съдебната система“.

Решението на големите корупционни проблеми винаги е много обикновено и лесно реализуемо, без да изисква средства, стратегии, всякакви екшън планове, създаване на нови антикорупционни органи, етични комисии за спазване на морални ценности, които, въпреки, няма как да се установят и докажат, или пък – необходимост от подмяна на кадрите, и всичко това се именува: **Носене на професионална отговорност от всеки субект по веригата на съдебната система, МВР, ДАНС и антикорупционните органи – за собствените му действия, бездействия и решения.**

6. Описание на механизма за носене на отговорност.

Критерий № 1 – нанесена щета на държавния бюджет. С Решението си Европейският съд осъжда държавата България да заплати присъдено обезщетение и разноски на жалбоподателя/жалбоподателите, за която щета българското законодателство не предвижда търсене на отговорност за

лошо правосъдие, неспазване на действащото законодателство, липсата на необходимия професионализъм и морални ценности, залежали в Кодекса за етично поведение на българските магистрати.

Приложение:

1. Нека приемем, че всеки магистрат в процеса – донател, следовател, прокурор и всички съдии от различните инстанции по процеса на обжалване, включително и съдебните заседатели като участници в процеса, имат по 100 точки за компетентност и носене на отговорност за целия период на своята служба.
2. При решение, с което България е осъдена, на всички участници в процеса – от самото началото до края, се отнемат по 5 точки, което е цената за извършените действия, които са определени от Европейския съд като неправомерни и в нарушение на националното и международно право и Конвенцията за защита на правата и свободите на гражданите.
3. При забавяне на обявяването на мотиви повече от предвидения срок се отнемат 5 точки.
4. В случаите, при които жалбата е отхвърлена от Европейския съд, на всички субекти от обвинението и правораздаването, чиито решения съвпадат с това на възприетото от съда в Страсбург, получават бонус по 5 точки като оценка за техния обективно доказан професионализъм.

Критерий № 2 – размера на притежаваните точки

Приложение:

1. При регресивното достигане на 50 точки от всеки участник в процеса последният се освобождава от служба, без право да заема магистратска длъжност в продължение от 5 до 10 години, в зависимост от размера на нанесените щети на бюджета.
2. Под 80 точки магистратите не могат да бъдат повишавани в кариерното си развитие.

3. При запазване на 100 точки за повече от 5 години, както и при натрупване на повече от 100 точки, се приема че е налице висок и обективен професионализъм, независимост, безпристрастно и етично поведение, което е основание за повишение на основното възнаграждение и възможност за кандидатстване за кариерно израстване пред ВСС.

Критерий № 3 – качество на прокурорските обвинения

Приложение:

1. В случаите, когато при обвинението на прокуратурата се установи, че няма събрани достатъчно годни доказателства и обвиняемият бъде оправдан, се отнемат 5 точки;
2. Пет точки се отнемат, когато повдигнатото обвинение бъде променено под натиска на обществото.
3. При неподдържане на внесено обвинение, отказ от някои обвинителни позиции или пък прокуратурата се откаже да протестира съдебни решения, се отнемат 5 точки, защото всичко това е признание за внесен некачествен обвинителен акт.

Предлаганият тук механизъм е изведен след обстойно проучване на законодателството, стратегиите за реформи в съдебната система и 14-те доклада на Европейската комисия по Механизма за сътрудничество и проверка за напредъка на България в борбата с корупцията, вътрешните работи, реформите в съдебната система и организираната престъпност. Не се установиха създадени и действащи инструменти и механизми за носене на отговорност от страна на магистратите, които да се натрупват и да носят белега на обективна оценка за нанесени щети на държавния бюджет от съответните действия, бездействия и решения.

Предложеният от автора механизъм няма претенции за изчерпателност и възможност за решение на многобройните проблеми на съдебната система, но е посока за осъществяване на контрол и оценка за про-

фесионалните качества на магистратите, за което те трябва да носят отговорност.

Механизмът за носене на отговорност е създаден върху основата на безпристрастни и обективни критерии, които не нарушават и не застрашават независимостта на магистратите, а само въвеждат една от многото възможности за **носене на отговорност от всеки субект на съдебната система** за неговите действия, бездействия и морални устои, които са установени по безспорен начин от компетентен европейски или национален съд.

Посочените критерии са минимумът за оценка на качеството на дейността на съдебната система, формиращи механизма, който е отворен за допълване и разширяване на основата на задълбочен системен анализ от приложението му.

Приноси на механизма:

- ✓ Естествен подбор на кадрите в съдебната система;
- ✓ Самоконтрол и превенция на корупцията;
- ✓ Намалява щетите за държавния бюджет.
- ✓ Активира гражданите да отстояват своите демократични права, сезирайки Европейския съд за правата на човека;
- ✓ Ограничаване на ролята на ВСС за издигане на кадри без доказани професионални и етични качества.
- ✓ Обслужването на механизма не изисква финансови средства и кадрови ресурс за неговото приложение.

Механизмът може да намери приложение за специализирания съд и прокуратура спрямо оперативните и разследващите служители на МВР, агентите на ДАНС, ангажирани с финансово разузнаване и от другите сфери, ревизорите от Сметната палата, експертите от НАП, разследващите от Агенция „Митници“, инспекторите от Комисията за конфликт на интереси, анализаторите от Центъра за превенция и борба с корупцията, антимафиотите от НСБОП, служителите

от инспекторатите на **министерствата и общините и служителите на антикорупционните структури и др. п.**

Приложение.

1. По делото „Димитров срещу България“ жалбата е на роднините на починал мъж по време на полицейска операция. Съдът критикува и липсата на разследване относно начина на планиране и контрол върху полицейската операция и стига до извода, че наказателното производство, образувано срещу полицейските служители, не е довело до изясняване на всички обстоятелства, свързани с отговорността на полицаите, и до ефективно прилагане на разпоредбите на националното законодателство, които гарантират защита на правото на живот и забраната за подлагане на нечовешко и унижително отношение. Съдът с особено притеснение отбелязва извода на националните власти, че полицейските служители не са нарушили релевантните законови разпоредби и липсата на разграничаване на действията на всеки от тях по време на инцидента. На жалбоподателя е присъдено общо обезщетение за неимуществени вреди в размер на 50 000 евро, както и по 5000 лева на втория жалбоподател, 6000 лева на третия жалбоподател и 6000 лева на четвъртия жалбоподател за направените разходи и разноси в производството пред националните съдилища. За разходи и разноси в производството пред ЕСПЧ на жалбоподателите са присъдени 5000 евро и 818 лева. **Присъдена сума: 55 000 евро + 22 818 лв.**

2. По делото „Стойев и други срещу България“ на жалбоподателите е присъдено обезщетение за неимуществени вреди – по 3500 евро на двамата от тях и по 2000 евро на други двамата. Държавата трябва да заплати и 1128 евро за разходи и разноси. Делото е за отказ от правосъдие заради липсата на усърдие от компетентните органи, което довело до продължителност на производството и прекратяването му по изтекла погасителна давност. **Присъдена сума: 12 128 евро.**

3. „Абду срещу България“ – жалбоподателят твърди, че е жертва на нарушение на Конвенцията, тъй като властите не са провели ефективно разследване на нападение над него по расистки подбуди. Съдът е достигнал до извода, че властите не са изпълнили задължението си да вземат всички необходими мерки, за да установят дали осъщественото насилие е било по расистки подбуди, поради което е налице нарушение на чл. 3 на Конвенцията. На жалбоподателя е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 4000 евро. **Присъдена сума: 4000 евро.**

4. Съдът се произнася срещу страната ни и по делото на руския гражданин М. Г. Делото е свързано с искането за екстрадиция на жалбоподателя в Руската федерация, който е заподозрян в участие в терористична група. ЕСПЧ е приел, че той е изложен на сериозен и доказан риск от изтезание или други форми на нечовешко и унижително отношение в страната по произход, поради което изпълнението на решението за екстрадиция на жалбоподателя би довело до нарушение на член 3 от Конвенцията. Съдът е присъдил 2377 евро за разходи и разноси. **Присъдена сума: 2377 евро.**

5. По „Рагков и Събеџ срещу България“ съдът е присъдил на всеки от жалбоподателите обезщетение за неимуществени вреди в размер на 1000 евро. Делото е за унижително отношение към затворници и лишаване от правото им на ефективни правни средства за защита. **Присъдена сума: 2000 евро.**

6. По „Анжело Георгиев и други срещу България“ съдът присъжда обезщетение за неимуществени вреди в размер на 2500 евро за всеки от тримата жалбоподатели. Жалбата е подадена от петима български граждани. Делото е свързано с твърдение за използване на прекомерна сила от полицейски служители, в частност използването на електрошокови помощни средства от маскирани полицаи при проведена полицейска операция

в помещенията на компанията, в която жалбоподателите работят. Съдът счита, че в рамките на започналата предварителна проверка не са установени точните обстоятелства около инцидента, причините за използваната от полицаите сила, степента и вида на претърпените от жалбоподателите наранявания. **Присъдена сума: 7500 евро.**

7. По „Манолов срещу България“ съдът присъжда на жалбоподателя обезщетение за неимуществени вреди в размер на 3000 евро. Присъдени са и 500 евро за направените разходи и разноси, които да бъдат платени на процесуалните представители на жалбоподателя. Жалбоподателят изтърпява наказание доживотен затвор без замяна в затвора в гр. Бобов дол. Неговите оплаквания се отнасят до условията на задържане и специалния режим на изтърпяване на наказанието, включващ изолация. Съдът е открил нарушение на чл. 3 от Конвенцията поради автоматичното прилагане на изолация и системното поставяне на белезници при извеждането му от килията без да е основано на конкретни съображения за сигурност. **Присъдена сума: 3500 евро.**

8. „Димчо Димов срещу България“: Съдът е присъдил на жалбоподателя обезщетение за неимуществени вреди в размер на 12 000 евро, както и 4 000 евро за разходи и разноси, които да бъдат платени на Български Хелзинкски комитет. Жалбата се отнася до мобилизирането на Димчо Димов в продължение на осем дни (от 30 април до 7 май) на легло в Медицинския център към Варненския затвор, както и с контролирането от страна на затворническите власти на неговата кореспонденция. С оглед обстоятелствата по делото Съдът заключава, че след 30 април разглежданата мярка вече не е била обоснована от поведението на жалбоподателя, продължителността ѝ е била прекомерна, а начинът на нейното изпълнение му е причинило силно физическо и психическо страдание, поради което представлява нечовешко отношение.

Съдът счита, че извършената предварителна проверка относно случая е имала ограничен обхват и не са засегнати основните аспекти от оплакването на жалбоподателя. Поради това намира нарушения на чл. 3 от Конвенцията в неговия материален и процесуален аспект. **Присъдена сума: 16 000 евро.**

9. „Хаджиев срещу България“: Съдът е приел, че мъж от Таджикистан е бил арестуван незаконно и затова му е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 2650 евро, както и 1000 евро за разходи и разноси. Съдът е установил, че българските власти не са направили преценка дали съгласно разпоредбите на приложимия в случая Договор между Р. България и СССР за правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела от 1975 г. екстрадицията би била възможна. Освен това, Съдът е посочил, че след като втората молба за екстрадиция е била основана на въпрос, вече разгледан два пъти от българските власти – в първото производство по екстрадиция и в наказателното производство срещу жалбоподателя, второто производство за екстрадиция изглежда от самото си начало лишено от смисъл. Поради това задържането на жалбоподателя с цел предприемане на действия за неговото екстрадиране е било необосновано. Следователно е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията. **Присъдена сума: 3650 евро.**

10. „Петков и Профиров срещу България“: На жалбоподателите са присъдени обезщетения за неимуществени вреди в размер съответно на 1000 евро и 500 евро. За разходи и разноси са присъдени следните суми – общо на двамата жалбоподатели 1232 евро, 601 евро на първия жалбоподател и 339 евро на втория. Делото е свързано със задържането на двамата жалбоподатели за 24 часа от полицейските органи. Съдът е счел, че националното законодателство не изисква, а властите не са успели да покажат, че задържането на жалбоподателите е било във връзка с обосновано предположение за извършено от тях конкретно престъпление и

с цел осигуряване явяването им пред „компетентния съгласно закона орган“ (чл. 5, §1). Въпреки формалните изисквания, предвидени в националното законодателство, на практика жалбоподателите са били лишени от основни процесуални гаранции, защитени от чл. 5 от Конвенцията – не са разполагали с информация за основанията за задържането им и достъп до защитник; не са имали възможност да иницират производство, в което да търсят незабавно освобождаване; не са могли да получат обезщетение за лишаването им от свобода. Тези обстоятелства са несъвместими със защитата от произволно лишаване от свобода, залегнала в чл. 5 от Конвенцията. **Присъдена сума: 2732 евро.**

11. „Стоянов-Кобулагзе срещу България“: На жалбоподателя е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 5000 евро, както и 1000 евро за разходи и разноси. Дело е за несправедливо съдебно гледане на наказателното производство срещу жалбоподателя, проведено в негово отсъствие и последвал отказ за възобновяването му. **Присъдена сума: 6000 евро.**

12. „Дуралийски срещу България“: На жалбоподателите е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 2300 евро общо, както и 800 евро за разходи и разноси. Дело е отнася до гражданско производство за изплащане на застрахователна сума. Жалбоподателите твърдят, че е нарушено правото им на справедлив съдебен процес, защото не са имали възможност да докажат, че застрахователният договор е представен пред първоинстанционния съд. Въззивният съд е отхвърлил иска на жалбоподателите, като в решението си се основава на липсата на договора, без да даде в хода на процеса съответни указания относно това важно доказателство. ЕСПЧ е заключил, че неприлагането на състезателното начало при разглеждането на въпрос от съществено значение за изхода на спора и това, че в окончателното решение не е взето предвид решаващо до-

казателство, е нарушило правото на жалбоподателите на справедлив процес. **Присъдена сума: 3100 евро.**

13. „Цветелин Петков срещу България“: Оплакването на жалбоподателя се отнася до невъзможността да участва лично в производството по предявен срещу него иск за установяване на бащинство, както и отхвърлянето на искането му за отмяна на влязлото в сила съдебно решение. Съдът счита, че не е постигнат справедлив баланс между правото на жалбоподателя на личен живот, от една страна, правото на детето да бъде установен неговия произход и правото на майката да бъде присъдена издръжка за детето, от друга. На жалбоподателя е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 4500 евро. **Присъдена сума: 4500 евро.**

14. „Преждарови срещу България“ Дело е свързано с претърсването и изземването на пет компютъра от интернет клуба на жалбоподателите. Проверката е разпоредена от прокуратурата по подозрение, че на компютрите са инсталирани игри без необходимия лиценз за тях (престъпление по чл. 172а от НК). Съдът счита, че жалбоподателите не са имали достатъчно гаранции за защита на правото им на зачитане на личния живот, поради което наметаната не е „предвидена в закона“ по смисъла на чл. 8, § 2 от Конвенцията. На жалбоподателите е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 3000 евро, както и 175 евро за разходи и разноси. **Присъдена сума: 3175 евро.**

15. „Микроинтелект ООД срещу България“: Дружеството жалбоподател твърди, че невъзможността да бъде конституирано като трето заинтересовано лице в производството по обжалване на наказателните постановления срещу двамата еднoлични търговци, с които то било в договорни отношения, и да бъдат разглеждани твърденията му, че е собственик на отнетите в полза на държавата на основание чл. 17а, ал. 11

от Закона за акцизите от 1994 г. алкохолни напитки, нарушава чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията. Макар че разглежданата намеса в правата на жалбоподателя е преследвала легитимна цел, невъзможността дружеството да я оспори и липсата на каквито и да били гаранции срещу производол, не са били необходими в едно демократично общество за постигане на преследваната цел. Поради това Съдът е приел, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1. Съдът е отхвърлил претенциите на дружеството жалбоподател за присъждане на обезщетение за имуществени и немуществени вреди. На жалбоподателя са присъдени 2000 евро за разходи и разноски.

Присъдена сума: 2000 евро.

16. „Караиванова и Милева срещу България“: Жалбоподателките твърдят, че е нарушен принципът на правна сигурност поради това, че в производството по предявен от тях ревандикационен иск не са зачетени окончателни решения на поземлената комисия и на районния съд. Посочвайки, че решението на районния съд няма обвързващо действие егда отпес, както и че предметът на двете съдебни производства е различен, Съдът е счел, че подходът на националните власти не нарушава принципа на правна сигурност и не е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията. Съдът е заключил, обаче, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 поради продължителността на производствата, свързани с възстановяването на правото на собственост на жалбоподателките, която е засегнала легитимните им очаквания. На жалбоподателките е присъдено обезщетение за имуществени и немуществени вреди в размер на 2500 евро за всяка от тях, както и 1000 евро за разходи и разноски. **Присъдена сума: 6000 евро.**

17. „Вельо Велев срещу България“: Дело то е свързано с достъпа до образование на лице, на което е била наложена мярка за отклонение „задържане под стража“. Жалбоподателят се оплаква, че не му е било

позволено да продължи средното си образование докато е бил задържан под стража за 29 месеца в Старозагорския затвор. В разглеждания случай не са представени фактически причини, например основани на липсата на ресурси в училището, нито ясно обяснение относно правните основания за отказа жалбоподателят да бъде записан в училището. В действителност тази неяснота е отразена в самата нормативна уредба. Поради това Съдът е постановил, че отказът не е бил достатъчно предвидим, не е преследвал легитимна цел и не е бил пропорционален на тази цел, подчертавайки по-специално ценността на предоставянето на възможност за образование в затворите – както за самото лице и средата в затвора, така и за обществото като цяло. В заключение, не са представени фактически причини, например основани на липсата на ресурси в училището, нито ясно обяснение относно правните основания за отказът жалбоподателят да бъде записан в училището. При тези обстоятелства и доказателствата пред Съда, той е постановил, че отказът не е бил достатъчно предвидим, не е преследвал легитимна цел и не е бил пропорционален на тази цел, поради което е налице нарушение на чл. 2 от Протокол № 1 към Конвенцията. На жалбоподателя е присъдено обезщетение за немуществени вреди в размер на 2000 евро, както и 1406 евро за разходи и разноски.

Присъдена сума: 3406 евро.

За 2014 г.: ОБЩО: 137 068 евро + 22 818 лв.

Цитирани източници:

Бюлетин с каталог от решения на ЕСПЧ по дела срещу България за 2014 г. на Министерство на правосъдието, България, осъдена по 17 дела в Европейския съд за 2014 година, от 24 февруари 2015 г., проверена 30.01.2016 г.,

http://offnews.bg/news/Temida_18762/Balgariia-osadena-po-17-dela-v-Evropskiia-sad-za-2014-godina_466712.html

(Byuletin s katalog ot reshenia na ESPCH po dela sreshtu Bulgaria za 2014 g. na Ministerstvoto na pravosadieto, Bulgaria, osadena po 17 dela v Evropeyskia sad za 2014 godina, ot fevruari 2015 g., proverena na 30.01.2016g., http://offnews.bg/news/Temida_18762/Balgariia-osadena-po-17-dela-v-Evropejskii-sad-za-2014-godina_466712.html)

Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи.

(Evropeyska konventsia za zashtita pravata na choveka i osnovnite svobodii)

Етичен кодекс на съдебните служители.

(Etichen kodeks na sadebnite sluzhiteli)

Докладите на ЕК по Механизма за сътрудничество и проверка от 2007-2015 г.

(Doklad na EK po Mihanizma za satrudnichestvo i proverka ot 2007-2015 g.)

Закон за съдебната власт.

(Zakon za sadebnata vlast)

Кодекс за етично поведение на българските магистрати.

(Kodeks za etichno povedenie na balgarskite magistrati)

Конституция на Република България.

(Konstitutsia na Republika Bulgaria)

Наказателен кодекс.

(Nakazatelen kodeks)

Национални стратегии срещу корупцията 2001-2015 г.

(Natsionalni strategii sreshtu koruptsiata 2001-2015 g.)

Правила за комисиите по професионална етика.

(Pravila za komisiite po profesionalna etika)

Стратегии за превенция и борба с корупцията в съдебната система.

(Strategii za preventsia i borba s koruptsiata v sadebnata sistema)

Стратегии на прокуратурата срещу корупцията.

(Strategii na prokuraturata sreshtu s koruptsiata)

Съдебна практика european e-justice – https://e-justice.europa.eu/content_case_law-11-bg.do

(Sadebna praktika european e-justice - https://e-justice.europa.eu/content_case_law-11-bg.do)

Технически доклад на Европейската комисия по Механизма за сътрудничество и проверка за България от 2015 г.

(Tehnicheski doklad na Evropeyskata komisia po Mehanizma za satrudnichestvo i proverka za Bulgaria ot 2015 g.)

<http://www.snews.bg/bg/statiya/raznishtiha-visshiya-sadeben-savet-v-noviya-doklad-na-ek:59136> от 27.01.2015 г., проверена 30.01.2016 г.

(<http://www.snews.bg/bg/statiya/raznishtiha-visshiya-sadeben-savet-v-noviya-doklad-na-ek:59136> от 27.01.2015 г., проверена 30.01.2016 г.)

<http://www.bta.bg/bg/c/OT/id/1002962>, ДОКЛАД Стратегии за реформа на съдебната система от 28.01.2015 г., проверена 30.01.2016 г.

(<http://www.bta.bg/bg/c/OT/id/1002962>, DOKLAD Strategii za reforma na sadebnata sistema ot 28.01.2015 g., proverena 30.01.2016 g.)

<http://www.economy.bg/world/view/12087/EK-Korupciyata-prodylzhava-da-bydepredizvikatelstvo-za-Evropa>, от 03.02.2014 г., проверена 30.01.2015 г.

(<http://www.economy.bg/world/view/12087/EK-Korupciyata-prodylzhava-da-bydepredizvikatelstvo-za-Evropa>, ot 03.02.2014 g., proverena 30.01.2015 g.)

<http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4998893>, Съдебна равностметка на борбата с корупцията 2000-2015 г: Депутат и прокурор в затвора за корупция.

(<http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4998893>, Sadebna ravnosmetka na borbata s koruptsiata 2000-2015 g: Deputat i prokuror v zatvora za koruptsia)